

Черненко Анатолій Павлович
доцент кафедри,
кандидат юридичних наук, доцент

Шиян Анатолій Григорович
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИКРИВАЧ – НОВИЙ УЧАСНИК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЙНИМИ КРИМІНАЛЬНИМИ ПРАВОПОРУШЕННЯМИ

Корупція є явищем особливо небезпечним. Вона загрожує не лише іміджу нашої держави, її економіці, але й національній безпеці в цілому, бо руйнує всю державу. Тому боротьба із таким негативним явищем є вкрай необхідною. Певна річ, що така боротьба повинна здійснюватися на високому рівні, добре підготовленими співробітниками та належними засобами. Забезпечити такий рівень боротьби не можливо без глибокого наукового аналізу всіх складових такої багатогранної діяльності. Наведені фактори вказують на своєчасність та необхідність проведення такої науково-практичної конференції, а її тему визначають актуальною.

Корупція, окрім своєї небезпечності, є явищем доволі складним, яке поєднує у собі діяння у багатьох сферах людського життя. Про таку особливість корупції вказується у профільному законі: «корупційне правопорушення - діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність» (ст. 1 Закон України «Про запобігання корупції») [1]. Як бачимо, корупційне правопорушення охоплює діяння, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Такі властивості корупції потребують розмежування й напрямків боротьби з її проявами, тому вона ведеться багатьма відомствами в різних видах правоохоронної діяльності. Звісно кожний вид вказаної боротьби є важливим і не може бути виділений як особливий чи найважливіший, але при цьому нам би хотілося привернути увагу наукової громадськості до кримінального процесуального аспекту такої боротьби.

Як відомо злочини є найтяжчими правопорушеннями, а боротьба з ними ведеться в основному у межах кримінального процесу, під час якого реалізуються норми кримінального права. У свою чергу лише норми Кримінального кодексу України (далі – КК України) встановлюють кримінальну відповідальність за будь-які кримінальні правопорушення, в тому числі й корупційні.

Так ст. 45 КК України визначає, що: «Корупційними кримінальними правопорушеннями відповідно до цього Кодексу вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями 191 (Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем), 262 (Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем), 308 (Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), 312 (Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), 313 (Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням), 320 (Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів), 357 (Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження), 410 (Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем), у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями 210 (Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням), 354 (Підкуп працівника підприємства, установи чи організації), 364 (Зловживання владою або службовим становищем), 364-1 (Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), 365-2 (Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги), 368 (Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою), 368-3-369 (ст. 368-3 Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми, ст. 368-4 Підкуп особи, яка надає публічні послуги, ст. 368-5 Незаконне збагачення, ст. 369 Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі), 369-2 (Зловживання впливом), 369-3 (Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань) цього Кодексу» [2]. Як бачимо, їх кількість є достатньо великою.

При цьому слід наголосити, що Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) не встановлює якихось особливостей кримінального провадження щодо певних видів злочинів, у тому числі й корупційних. Кожне кримінальне провадження є унікальним та особливим завдяки

специфіці предмету кримінального провадження. Разом з тим, КПК України все ж має певну особливість щодо кримінального провадження корупційних кримінальних правопорушень. Такою особливістю є визначення ним спеціального суб'єкту кримінального провадження – викривача.

Термін «викривач» у чинному КПК України вживається 26 разів, а у п. 16-2 ч. 1 ст. 3 КПК України наводиться визначення цього терміну: «викривач це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування» [3]. Отже, про викривача можна говорити як про нового учасника кримінального процесу. Такими ж новими є й норми, які регламентують його участь у кримінальному процесі. На наш погляд, вони окрім новизни, мають ще одну властивість: нечіткість у визначенні ролі викривача щодо виконання ним кримінальних процесуальних функцій, тому й потребують удосконалення.

Аналіз положень п. 19 та п. 25 ст. 3 КПК України, а також системний аналіз норм цього закону дозволяє нам дійти висновку, що законодавець не відносить викривача до сторони обвинувачення, а ставить його до інших учасників кримінального процесу. При цьому є підстави стверджувати, що в КПК України чомусь не до кінця визначена роль викривача. Так, у ст. 60 КПК України законодавець надає йому роль заявника; у ст. 130-1 та ч. 9 ст. 214 КПК України його роль дуже наближена до ролі цивільного позивача; у ст. 352 КПК України він порівнюється зі свідком; у ст.ст. 368, 374, 393 КПК України його роль знову нагадує роль цивільного позивача. Все це свідчить про невизначеність законодавця стосовно ролі викривача в кримінальному провадженні. Хоча, називаючи нового учасника кримінального процесу викривачем, законодавець уже у самій назві визначив його роль як представника сторони обвинувачення. Адже згідно з довідковою літературою «викривач» - це той, хто викриває кого-, що-небудь, діє з метою викривати, виявляти злочинні чи негативні дії або причетність кого-небудь до цих дій тощо [4].

Але не лише завдяки одній назві викривача слід віднести до сторони обвинувачення. На наш погляд, саме роль та суть його діяльності на боці сторони обвинувачення щодо викриття дій корупціонера й дає підстави до такого висновку. Знову ж таки, завдяки цьому ж системному аналізу норм КПК України й видно, що викривач - це людина, добре обізнана з протиправною діяльністю певного посадовця, має докази, або, якнайменше, відомості про його корупційні правопорушення та добровільно зголосилася на допомогу правоохоронній системі у викритті правопорушника.

Певна річ, у форматі тези неможливо більш повно викласти всі доводи та міркування щодо процесуального статусу викривача, його ролі в кримінальному провадженні, але ми стисло спробували звернути увагу наукової громадськості на окреслену проблему. Також хотілось би зауважити на дослідженнях питань зацікавленості викривача у отриманні винагороди та при

цьому його об'єктивності у показаннях тощо. Вбачаємо ці питання напрямками подальших наукових досліджень.

1. Закон України «Про запобігання корупції» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

2. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86#w1_1

3. Кримінальний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#n2078>

4. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970—1980) URL: <http://sum.in.ua/s/vykryvach>

Гій Тимофій Олександрович
заступник директора Запорізького
НДЕКЦ МВС України

Можечук Люся Василівна
старший науковий співробітник
відділу організації наукової роботи
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ У ЗАХОДАХ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

В умовах сьогодення все більших масштабів набуває таке негативне явище як корупція, яка в свою чергу перешкоджає формуванню правової держави та ставить під загрозу існування громадянського суспільства в цілому. Питання корупції, її природа, шляхи подолання були висвітлені у працях таких вчених як В.В. Белєвцева, А. Гайдука, Р. Калюжного, А. Комзюка, С. Кохана, С.О. Кравченка, С. Ківалова, М. Мельника, Є. Невмержицького, А. Тінькова, М.І. Хавронюка та інших.

Українське суспільство і влада задекларували своє негативне ставлення до корупції та визначили впровадження антикорупційної реформи в Україні одним із пріоритетів для держави. Були створені спеціальні інституції для запобігання корупції й боротьби з корупціонерами (Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), проте за період створення та діяльності таких інституцій протягом 2015-2019 рр. вони не виправдали очікувань суспільства. Однією з причин недовіри до вищезазначених органів став низький рівень комунікації та взаємодії громадськості та антикорупційних органів [1, с. 23]. На сьогодні, як показує досвід зарубіжних країн, ефек-